

BIRDS

Foto: Danny Willems

ULTIMA VEZ
WIM VANDEKEYBUS

Seppe Baeyens' werk beweegt zich op de grens van wat traditioneel als theater en als dans wordt beschouwd. Van die grens maakt hij een vruchtbare artistieke onderzoeksruimte voor een sociaal experiment dat in het teken van het verbinden staat. "Er is een hele wereld buiten de theatermuren die nog geen toegang heeft tot dans en theater", aldus de choreograaf. Met die uitspraak vat hij de kern van zijn eigen werk samen.

Tekst: Erwin Jans

BIRDS

Na *Tornar* (2015) en *INVITED* (2018) bouwt Seppe Baeyens met *Birds* (2021) verder aan zijn onderzoek naar de mogelijkheid van het vormen van een tijdelijke gemeenschap. In zijn nieuwe voorstelling sleutelt hij aan de scheiding tussen theater en werkelijkheid. Daarvoor verlaat hij het theatergebouw en zoekt hij de openbare ruimte op. *Birds* wil van toevallige voorbijgangers zowel toeschouwers als participanten van een sociale choreografie maken, ook al overzien ze het geheel niet.

Het vertrekpunt is hier niet de theaterruimte, maar de dagelijkse ruimte: "Ik ga de publieke ruimte organiseren als een dramatische ruimte, zonder dat deze zijn toegankelijkheid verliest. Mijn interesse gaat uit naar het spel dat zich zal onvouwen tussen toevallige passant, performer en theaterpubliek."

Seppe Baeyens maakt deel uit van een nieuwe generatie van podiumkunstenars die aan het begin van de één-en-twintigste eeuw, in het besef van een steeds diverser wordende stedelijke samenleving, zoeken naar nieuwe fundamenteën voor hun artistiek werk en die vinden in een inclusieve, democratische en verbindende visie op kunst. Hij werkt bij voorkeur met een diverse en intergenerationele groep van performers, zowel amateurs als professionals.

Hij zoekt naar nieuwe artistieke werkmethoden, gespreid over een lange tijdsperiode en geba-

seerd op co-auteurschap met de participanten. Het gaat in zijn voorstellingen minder om de individuele expressie, de symmetrisch uitgevoerde beweging of de harmonische choreografie, dan om de eerlijke en authentieke verbinding tussen de dansers tijdens de voorstelling. De live-muziek en de visuele vormgeving spelen daarbij een belangrijke begeleidende en ondersteunende rol.

In zijn nieuwste project *Birds* wil Seppe Baeyens ook het creatieproces zelf verbreden en diversifiëren. Hij vroeg Martha Balthazar en Yassin Mrabtifi om samen met hem de voorstelling te maken en te begeleiden. De uiteindelijke inzet van Baeyens werk is het onderzoeken én creëren van eigentijdse collectieve en participatieve rituelen. Zijn werkmethodes, zijn workshops en zijn voorstellingen zijn evenveel pogingen om andere vormen van samenwerking en nieuwe (maatschappelijke) rollen en identiteiten te ontwikkelen voor een diverse wereld.

Seppe Baeyens: "Ik heb Martha Balthazar en Yassin Mrabtifi gevraagd om *Birds* te co-creëren. Tot nog toe heb ik mijn ideeën over intergenerationele en interculturele participatie vooral toegepast op de deelnemers aan en het publiek van mijn voorstellingen. Die lijn trek ik nu door naar het creatieproces zelf. Yassin Mrabtifi is een Molenbeekse danser en choreograaf, opgegroeid in de hiphopcultuur. Hij heeft een heel eigen ervaring van de publieke ruimte. Hij heeft leren dansen in stations en heeft veel ervaring met improvisatie

Try-outs in de publieke ruimte - Foto: Danny Willems

en directe communicatie met het publiek. Dat past helemaal binnen de publieke dimensie van *Birds*. Martha Balthazar was gefascineerd door *Invited* en liep als masterstudente Drama aan de KASK in Gent stage tijdens de onderzoeksfase van *Birds*. In haar eigen werk beschouwt ze theater als een structuur die plaats biedt voor ongeziene en onverwachte ontmoetingen. Ze wil ruimtes creëren waarin spelen en schrijven de realiteit helpen te verdraaien en waarin fictie en waarheid voortdurend met elkaar flirten. Ik voel dat zij beiden nieuwe en onverwachte impulsen aan het project kunnen geven. Dat we de voorstelling in dialoog maken zal zich afspiegelen in de voorstelling. Ik vind het een spannend gegeven. Ook voor mij is co-creatie iets nieuws. We gaan in alle combinaties werken: met zijn drieën, in duo of alleen. Als

speler in de voorstellingen wisselen we elkaar af tijdens de tournee en ook dat maakt de voorstelling verschillend.”

Infiltratie

Kunst is bij uitstek de plek om op een niet agressieve manier om te gaan met het verschil, met het vreemde en het andere. Een recente publicatie over kunst en openbaarheid heet niet toevallig *Interrupting the City - Artistic Constitutions of the Public Sphere*. Door het normale verloop van het stadsgebeuren te onderbreken, creëert de kunstenaar een moment van openbaarheid; een moment van verbazing, verbeelding en vervreemding. De participanten worden niet langer aangesproken in een hiërarchische verhouding, maar

krijgen de mogelijkheid om hun creativiteit, hun kunstenaarschap en hun zelfstandigheid aan te spreken. Het normale verloop wordt een tijdlang onderbroken en de verbeelding krijgt vrij spel. Net zoals bij zijn vorige voorstellingen bestaat het creatieproces uit een intens – over twee jaar gespreid – onderzoek in verschillende steden en op verschillende openbare plekken. Op die verschillende locaties, met alle toevalligheden en contingenties die daarmee gepaard gaan, worden de onderdelen van de voorstelling uitgetest. Centraal staan opnieuw de tijdelijke gemeenschap, de verbinding en de co-creatie, maar nu in de openbare ruimte.

De openbare ruimte heeft haar eigenheid en haar kenmerken die helemaal anders zijn dan de afgesloten ruimte van het theater. Een voorstelling brengen in de openbare ruimte en interageren met toevallige voorbijgangers roept een nieuwe set van vragen op: hoe organiseer je de publieke ruimte om te komen tot een theatrale of dramatische ruimte? Wat is de rol van de performer in de publieke ruimte? Wat betekent de publieke ruimte voor het begrip ‘performance’? Met welke danstaal betreed ik de publieke ruimte? Hoe ontwikkelt zich de driehoeksverhouding tussen performer, publiek en passant? Hoe wordt de passant publiek? Wanneer wordt de passant, of het publiek performer? Hoe kunnen we de lokale gemeenschap een podium geven in de publieke ruimte? Waar ligt de grens tussen de georkestreerde choreografie en choreografie van het dagelijkse leven?

In *Birds* wil Seppe Baeyens met de openbare ruimte, met de context van het plein, een gedeelde taal ontwikkelen. Veel hedendaagse dans in de publieke ruimte is volgens hem vaak een 'inplanting' van bovenaf, een dwingende interventie die weinig rekening houdt met de ruimte en zijn context. Hijzelf wil met zijn performance op het plein minder 'intervenieren' dan wel 'infiltreren'. Met infiltreren bedoelt hij het binnendringen in de ruimte via bewegingen, handelingen en objecten die er al zijn. Dat betekent dat een infiltratie onopvallend begint en zich pas in een latere fase zichtbaar manifesteert.

De loop der dingen

Der Lauf der Dinge is een kunstfilm uit 1987 van het Zwitserse kunstenaarsduo Peter Fischli en David Weiss. De film documenteert een lange causale keten van geassembleerde alledaagse objecten die als vallende domino's elkaar in gang zetten. Baeyens verwijst naar deze film omwille van het actie/reactie principe: een eerste actie veroorzaakt een reactie die op zijn beurt een reactie veroorzaakt en zo verder. Wat Baeyens interesseert is de connectie die ontstaat tussen de aanvankelijk volledig los van elkaar staande objecten. De compositie van de objecten zorgt ervoor dat bepaalde reacties nu eens fysiek zijn, dan weer chemisch.

Met zijn performances in de openbare ruimte wil Seppe Baeyens de 'loop der dingen', de alledaagse situaties en handelingen op bepaalde momenten versterken en op een intenser en hoger niveau

Try-outs in de publieke ruimte - Foto: Danny Willems

tillen. Het gaat hem om een niet-dwingend en subtiel toevoegen van het theatrale. Het provocerende aspect van bijvoorbeeld flashmobs is niet aan hem besteed. De democratisering van de ruimte staat voor Seppe Baeyens centraal: de bewustmaking van de ruimte als publieke ruimte voor iedereen, een plek die gedeeld kan worden.

Hoe evident de stelling dat de publieke ruimte voor iedereen zou moeten zijn ook is, toch botst die gedachte al snel op bepaalde grenzen, aldus Baeyens: "Wat mij fascineert is de vraag hoe publiek de publieke ruimte is. Je moet op dit ogenblik van verschillende instanties toestemming krijgen om iets in de publieke ruimte te mogen doen. Veiligheid en alles wat erbij komt is een

cruciaal gegeven geworden. Wanneer je dingen in de openbare ruimte wil doen word je als een potentieel gevaar beschouwd. Ik heb eens tegen een politieagent gezegd die kwam vragen wat er gebeurde, dat we met 'een experiment in samen-zijn' bezig waren. Want dat is wezenlijk wat mijn werk is."

Interactie

Er zijn drie groepen van mensen: participanten, toeschouwers en passanten. Maar die posities liggen niet vast. De toeschouwers kunnen participeren. De passanten kunnen toeschouwers worden. De passanten zijn zonder dat ze het weten participanten, maar ze kunnen dat ook gedurende korte

Try-outs in de publieke ruimte - Foto: Sofie De Backere

of langere tijd op een bewuste manier zijn. De passant kan een keuze maken.

Eén van de belangrijkste vragen is hoe interactie met passanten te creëren zonder hen te forceren of te bruskeren? Hoe kan een passant uitgenodigd worden om deel te nemen aan het spel? Baeyens: "Uit experimenten die ik tot nu toe gedaan heb, is me duidelijk geworden dat bijvoorbeeld het maken van oogcontact goed kan werken. Er is blijkbaar een grote behoefte aan contact." Kijken is centraal in deze performance, maar te kijk gezet worden is uit den boze. Kijken en bekeken worden. Naar anderen kijken en door anderen bekeken worden zijn wellicht de twee

meest menselijke activiteiten. Ze tonen ons in onze kracht (kijken) en in onze fragiliteit (bekeken worden). Op basis van die interactie tussen mensen bouwt Seppe Baeyens aan zijn tijdelijke gemeenschap. Het is geen toeval dat de 'cirkel' met zijn vele connotaties en betekenissen één van de figuren is die hij bij voorkeur gebruikt, zowel in zijn zaalvoorstellingen als in zijn performances in de openbare ruimte.

De kunst als openbare ruimte

De kunstenaar wordt een 'netwerker' of een 'publieke werker' die 'openbaarheid' schept - weliswaar op een zeer eigenzinnige en autonome

manier, waarbij de nadruk minder ligt op het eindresultaat dan op het proces, het engagement, het relationele. Of anders geformuleerd: de kunstenaar is een bemiddelaar die het 'openbaren' mogelijk maakt. Hij creëert een relatie waarin, en een forum waarop iets verschijnt. Hij creëert een ruimte voor expressie, voor participatie en interactie. De Nederlandse filosoof Henk Oosterling spreekt daarom niet langer van 'kunst in de openbare ruimte' maar van 'kunst als openbare ruimte'. In kunst als openbare ruimte staat het creatieve proces en de participatie van alle belanghebbenden centraal. De kunstenaar werkt niet naar een eindproduct toe, maar beschouwt de creativiteit en inventiviteit van bijvoorbeeld bewoners die gebruik maken van een specifieke openbare ruimte als zijn of haar materiaal. De kunstenaar zet het creatieve proces in gang, maar weet niet bij voorbaat wat er uitkomt. Oosterling: "Dat zijn interventies vanuit het besef dat kunst niet meer om het eindresultaat draait, maar om het proces dat de openbare ruimte creëert. Publiciteit is daarvan de platte vorm. Maar als kunst doet dat soort ingrepen mensen meer open, betrokken en belangeloos met elkaar omgaan. De kunstenaar fungeert daar als "netwerker": hij brengt in de openbare ruimte interacties teweeg die buiten de kunst niet mogelijk zouden zijn. Daar treedt kunst buiten zijn institutionele kaders, en dat is de overgang die we nu al vele jaren zien: van kunst in de openbare ruimte naar kunst als openbare ruimte, van een eindproduct op een fysieke plek naar een 'lokaal' proces."

SEPPE BAEYENS

Seppe Baeyens (°1981) startte zijn loopbaan als danser bij FABULEUS en werkte als performer bij o.a. de Kopergieterij, Kabinet k, Productiehuis Brabant, Ontroerend Goed en Miet Warlop. In 1999 komt hij in contact met Wim Vandekeybus en Ultima Vez tijdens een *What the Body Does Not Remember*-workshop. Daar herkent hij een aantal van zijn eigen fundamentele artistieke preoccupaties. Het wordt het vertrekpunt van een intense samenwerking. In 2011 geeft hij met *Radical Young* zijn eerste workshop bij Ultima Vez. De drie grote voorstellingen die Seppe Baeyens de voorbije en komende jaren binnen het gezelschap concipieert – *Tornar* (2015), *INVITED* (2018) en *Birds* (2021) – vertonen een grote interne samenhang en zijn stapstenen in een breder project van artistiek en sociaal onderzoek.

MARTHA BALTHAZAR

Martha Balthazar (°1997) is masterstudente Drama aan de KASK in Gent. In haar eigen werk beschouwt ze theater als een structuur die plaats biedt voor ongeziene en onverwachte ontmoetingen. Ze wil ruimtes creëren waarin spelen en schrijven de realiteit helpen te verdraaien en waarin fictie en waarheid voortdurend met elkaar flirten. Martha schrijft ook voor *Rekto:Verso*, een tijdschrift voor cultuur en kritiek. In 2020 won ze de Emile Zola Prijs met haar essay 'Five chapters on wanting things both ways'.

YASSIN MRABTIFI

Net zoals vele andere hiphopdansers leerde Yassin Mrabtifi (°1984) de stijlen popping, locking, breakdance en hiphop in de buurt van de Brusselse treinstations. In 2006 begon hij zijn carrière als professionele danser. Door de jaren heen werkte hij samen met internationale artiesten zoals Jean-Michel Frère, Milan Emmanuel en Oscar and the Wolf. Van 2013 tot 2019 maakte hij deel uit van Ultima Vez. Yassin Mrabtifi is voortdurend op zoek naar zijn hoogstpersoonlijke stijl, via de nauwe wisselwerking met het publiek en door samen te werken met visuele artiesten en muzikanten. Naast solo's maakt hij ook groepschoreografieën. Een van zijn belangrijkste doelen als artiest is dat hij de jongere generaties via dans wil laten kennismaken met anderen.

EEN ONTMOETING VAN IMPULSEN

Interview met Kristien Rogghe, KVS

Seppe, heel belangrijk in het creatieproces van deze voorstelling is de cast. Hoe ben je gekomen tot de groep zoals ze is?

Seppe: "De cast is een weerspiegeling van de Brusselse samenleving. Elke persoon, elke leeftijd heeft zijn eigen impuls. De voorstelling wordt een compositie van die impulsen, samen met de impulsen van het publiek en de toevallige passant. Ik vind het belangrijk dat de ontmoeting van die impulsen niet binnen de muren van het theater plaatsvindt, maar in de publieke ruimte."

Ook de makers hebben drie heel verschillende achtergronden. Hoe zie jij jouw complementariteit met Yassin en Seppe daarin, Martha?

Martha: "De repetitieruimte van Birds is een zeer democratische ruimte. Zo brengen Yassin en ik elk nieuwe werelden binnen, maar wel steeds in functie van die democratische ruimte. Dat is de rijkdom van het co-creatieproces. De nederigheid om te delen in de artistieke praktijk is een belangrijke oefening."

Seppe: "Ook willen we naar soort van open cast. We spelen uiteindelijk met 15, maar intussen zijn er 20 mensen betrokken in het creatieproces. Zodoende trekken we het idee van co-creatie nog

Try-outs in de publieke ruimte - Foto: Sofie De Backere

breder. We maken de voorstelling niet op basis van personen, maar gaan op zoek naar hoe we de voorstelling als groep kunnen dragen. Daarbij willen we ingangen creëren om mee te doen, zowel voor het publiek en de passanten, maar dus ook voor de performers."

Seppe, is jouw keuze voor de publieke ruimte gemotiveerd vanuit het idee dat je een ander publiek bereikt dan het theaterpubliek?

Seppe: "Dat was een essentiële vraag in het maakproces: hoe kunnen we de wereld die zich

buiten de theaternen bevindt, bereiken. Deze voorstelling, net als de vorige, kan enkel ontstaan in dialoog met anderen. Het proces is heel belangrijk. Bij INVITED lag het accent op het theaterpubliek. De vraag daar was hoe we de afstand tussen speler en toeschouwer konden verkleinen. Nu is er dus een derde groep bij, het toevallige publiek."

Martha: "Het is heel spannend want je kan daar ook de verkeerde richting mee uitgaan. Je kan het theater zodanig naar de openbare ruimte verschuiven dat het democratische van die ruimte

Try-outs in de publieke ruimte - Foto: Sofie De Backere

verdwijnt, en dat zou jammer zijn want het is net dat wat wij willen opzoeken. Het is onze taak om dat evenwicht te bewaken."

De context van de pandemie geeft een andere dimensie aan het contact maken met elkaar. Dit is nu extreem gelimiteerd. Hoe zien jullie die oefening van het zoeken naar andere manieren van verbinden?

Martha: "In het begin zag ik daar wel de moeilijkheid van in, zeker omwille van het intergenerati-
onele karakter, iets wat vandaag bijna een taboe is geworden. Maar dat maakt het misschien net actueel: hoe toch samen zijn, contact maken tussen generaties, elkaar vinden in een tijd waarin

de context van de gedeelde sociale ruimte er net niet is."

Seppe, in tegenstelling tot velen, werk jij meerdere jaren aan een project. Welke fases doorloopt zo'n creatieproces?

Seppe: "Ik maak een voorstelling om de drie jaar. Eerst is er een jaar onderzoek, waarin we met lokale gemeenschappen aan de slag gaan. We werken dus gespreid in de tijd. Het is een kwaliteit, maar ook noodzakelijkheid want velen moeten naar school. Zo wordt het een langzaam proces met weinig druk. We gaan op zoek naar eigenheid, naar wat dans voor eenieder betekent en hoe we dat kunnen delen met elkaar."

Door de covid-situatie lijkt de functie van de publieke ruimte veranderd. Enerzijds is het belang ervan duidelijker geworden, maar er is ook een grimmiger gevoel. Welke rol kan Birds daarin spelen?

Seppe: "Door de maatregelen is er afstand gecreëerd tussen mensen. Hoe kunnen we vanuit een vertrouwen de openbare ruimte terug heropbouwen? Birds kan daar een antwoord op bieden. Maar je kan dat niet forceren. Daarom is het zo belangrijk om te vertrekken van wat er reeds aanwezig is."

Op welke manier spelen de vogels een rol?

Seppe: "We zijn veel bezig met groeps- en zwermbewegingen. Vogels zijn daarbij een poëtisch vertrekpunt."

Martha: "Niet alleen de beweging, ook het parasitaire van vogels in de stad inspireert ons. Vogels zijn daar heel *unapologetic* in. Naast de bewegingskwaliteit die bij een zwerm hoort, is er dus ook de schoonheid van het parasitaire van een stadsduif."

“ Bijzonder hoe Baeyens’ verlangen naar sociale inclusie op geen enkel moment de artistieke finaliteit van zijn projecten in de weg staat. Het bewijst dat participatief werk allerm minst consensuskunst hoeft te zijn.

- Charlotte de Somviele (Hedendaagse dans in Vlaanderen & Brussel - Kunstenpunt)

BIRDS

CREDITS

CONCEPT, REGIE EN CHOREOGRAFIE **Seppe Baeyens** IN COCREATIE MET **Yassin Mrabtifi, Martha Balthazar**
GECREËRD MET EN UITGEVOERD DOOR **Annette Baussart, Emile Claus, Inès Bafdili, Rosa Boateng, Yacine Sangara, Gaspard Herblot, Kyria Tsara, Chisom Lois Onyebueke Chinaedu, Aude Uytterhoeven, Aiko Niang, Jago Pauwels, David Jarama, Isabelle Azaïs, Evarista Azaïs Jarama, Anthony Quintard, Yassin Mrabtifi, Martha Balthazar, Seppe Baeyens**
MUZIEK GECOMPONEERD DOOR **Stef Heeren, Saif Al-Qaissy** LIVE UITGEVOERD DOOR **Stef Heeren, Saif Al-Qaissy, Gaspard Herblot, Kyria Tsara**
DRAMATURGIE **Kristin Rogghe**
STAGIAIRE DRAMATURGIE **Lena Vercauteren**
BEWEGINGSASSISTENT **Germán Jauregui**
STAGE ARTISTIEKE ASSISTENTIE **Bernadette Schnabel**
SCENOGRAPHIE **Fatima El Ouahabi, Björk Llaguno Alvarez, Loïse Vargas Y Jimenez, Jolien Gillijns** gecoached door **Eva Raffaella Menga & Bram Kerkhofs (LUCA School of Arts)**
KOSTUUMONTWERP **Lieve Meeussen**
GELUIDSTECHNIEK **Schröder**
TECHNISCHE COÖRDINATIE **Thomas Glorieux**
PRODUCTIE EN TOURMANAGEMENT **Ultima Vez**
COPRODUCTIE **KVS Brussels, STUK - Huis voor Dans, Beeld & Geluid (Leuven)** gefinancierd door het Creative Europe programma van de Europese Unie in het kader van **DANCE ON, PASS ON, DREAM ON, tanzhaus nrw Düsseldorf, Festival de Marseille**
RESIDENTIES **STUK Leuven, KVS Brussels, tanzhaus nrw Düsseldorf, CAMPO Ghent, Berliner Festspiele**
MET DE STEUN VAN **Tax Shelter** maatregel van de Belgische Federale Overheid, **Casa Kafka Pictures Tax Shelter** empowered by **Belfius. Ultima Vez** wordt ondersteund door de Vlaamse Gemeenschap en de Vlaamse Gemeenschapscommissie van het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest**
MET DANK AAN **Decoratelier, Circularium, Maison des Cultures et de la Cohésion Sociale, MolenWest, Espace Catastrophe**